

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії
та практики перекладу
Черкаського національного
університету імені Богдана
Хмельницького

ОДЯГ І ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД УЧАСНИКІВ БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ

Модель дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії характеризується різноманітними невербальними параметрами, які становлять основу всіх процесів і забезпечують функціонування його учасників. Такі параметри, які безпосередньо впливають на процедуру проведення британських парламентських дебатів, вмотивовані інституційними нормами та правилами, притаманними такому типу дискурсу та базуються на багатовіковій традиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд структурних, семантичних і прагматичних складників політичної комунікації представлено в численних наукових роботах. Так, специфічні риси політичного дискурсу парламентських дебатів як мовленнєвого жанру, а також їхня структура та функції представлені в роботах А. Адоніса, Р. Бенлі, Р. Харта, К. Петерсона та ін. Традиційність і ритуальність парламентських дебатів розглядали у своїх працях такі дослідники, як В. Хаузер, В. Сінгер, М. Бенерджі, М. Вайнер, Р. Рой, П. Велес та ін. Проте, незважаючи на той факт, що парламентські дебати аналізуються багатьма науковцями, парламентські дебати в Сполученому Королівстві як мовленнєвий жанр, який унормовується певними законами і правилами, що визначають його диференційні семантичні, прагматичні та культурні характеристики, не були предметом дослідження. Саме це визначає його актуальність.

Метою статті є розгляд невербальних складників парламентських дебатів у Сполученому Королівстві, як от одягу та зовнішнього вигляду учасників політичної комунікації. До завдань статті належать визначення особливостей невербальної комунікації, розгляд різноманітності її вияву й аналіз ефективності їхньої реалізації в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві.

Виклад матеріалу дослідження. Дискурс постає як комунікативна подія [1], комунікативна ситуація [2], в якій здійснюється емоційний та інформаційний взаємообмін у реальній соціокультурній ситуації [3], а також розглядається як комунікативний процес породження повідомлення в сукупності його етно-соціокультурних і політекстуальних характеристик [4]. Особливості дискурсу визначаються вербальними та невербальними засобами, які формують жанрову специфіку кожного окремого типу.

Невербальна комунікація – це обмін значущою інформацією, яка не має вербального вираження. Така комунікація здатна посилити значення, дозволити точніше і повніше зрозуміти сказане, проте подекуди може нести більш ціннісну інформацію, ніж конкретне вербальне повідомлення [5, с. 8], і несе в собі сукупність немовленнєвих комунікативних засобів, знаків, символів і кодів, які відіграють важливу роль у смислового розумінні комунікантів [6, с. 56]

Ф. Бацевич стверджує, що невербальний план комунікації має не менш важливе значення, ніж вербальний [7]. Невербальна комунікація представляє способи відображення невербальної поведінки комунікантів, сприяючи передачі додаткового смислу комунікації. Будучи способом регулювання параметрів спілкування, такі засоби підтримують оптимальний рівень психологічної взаємодії та є показником статусно-рольових відносин комунікантів, а також є виявом традиційності та втілюють у собі культурний код певної мовної спільноти, народу чи групи людей.

Так, одним із культурних кодів парламентського життя Сполученого Королівства є особливості зовнішнього вигляду учасників дебатів.

Одяг і зовнішній вигляд є невербальним кодом комунікації, що відображає культурну спадщину, субкультурну та субгрупову приналежність [8]. Використання одягу є особливим ритуалізованим процесом в інституційній комунікації британських політиків. Діячі дискурсу дебатів, які належать до палати лордів, втілюють своїм зовнішнім виглядом багатовікову традицію носіння церемоніального одягу під час офіційної щорічної церемонії відкриття парламенту. Як зазначають дослідники традицій британського парламенту, учасники дебатів формують *the robed peers form a sea of scarlet, gold and white* [9]. Тобто для опису їхнього зовнішнього вигляду використовується метафорична асоціація учасників британських парламентських дебатів із червоно-золотаво-білим морем, в яке «зливаються» всі члени палати лордів під час церемонії. Перше представлення пера в палаті лордів також має церемоніальний характер і передбачає обов'язкове використання парламентського офіційного одягу як самого нового учасника дебатів, так і для двох перів, які беруть участь у церемонії представлення. Водночас використання церемоніального одягу членами палати лордів за межами парламентської будівлі є виключно поодиноким явищем [9]. Для участі в парламентських дебатах члени обох палат мають дотримуватися офіційного дрес-коду (*They are required to look smart, however, with men to be clothed in a jacket and tie* [10]), проте церемоніальний одяг, характерний для всіх учасників дебатів у минулих століттях, зараз не використовується.

Відповідно до норм парламентського життя, представлених у трактаті Т. Мея, які формують модель дискурсу парламентських дебатів, спікер палати громад, який головує під час дебатів, має одягати церемоніальний одяг чорного кольору. Проте обраний 2010 р. спікер Д. Беркоу усунув цю норму, замінивши традиційний жилет, манжети та високий комір на костюм із краваткою під чорною накидкою. Невілювання традиційного одягу призводить до критики щодо його непопулярності через такі дії. Зокрема, у коментарі про проведення дебатів журналіст висловлює оцінку щодо доречності вказівок спікера притримуватися традицій під час дебатів. Для посилення негативної оцінки використано прислівник *rich*, що в такому контексті вживається у своєму нетиповому значенні, притаманному лише британському варіанту англійської мови, а саме “*used to say that a criticism somebody makes is surprising and not reasonable, because they have the same fault*” [11]:

Recently the intake of new SNPMPs were rebuked by the Speaker for clapping. He told them to respect the traditions of the House, a bit rich coming from the unpopular Mr Bercow, who performs his duties as Speaker without the wig or court dress as dictated by tradition [12].

Не лише спікер палати громад намагається модернізувати свій зовнішній вигляд. Деякі учасники дебатів також намагаються змінити офіційний дрес-код під час участі в дебатах. Наприклад, К. Лукас з’явилася під час дебатів 2013 р. у футболці з написом “*No More Page Three*” на підтримку акції, влаштованої проти газети “*The Sun*”. Це змусило спікера наголосити на порушенні правил, що може призвести до її виключення із процесу дебатів. Інша учасниця парламентських дебатів використала феміністичний слоган на своєму одязі, чим спричинила призупинення своєї участі в дебатах.

Відхилення від традиційних норм під час проведення парламентських дебатів має на меті не лише демонстрацію підтримки суспільних процесів для привертання уваги більшої кількості кінцевого реципієнта дебатів – виборця, а й для привертання уваги спікера під час дебатів, особливо під час проведення *Prime Minister’s Question Time*, коли спікер обирає і називає тих, хто бере участь в обговоренні, й адресує запитання головним учасникам дебатів.

Відповідно до закону 1313 р., членам парламенту не дозволяється мати зброю безпосередньо в парламентській залі. Пурпурові стрічки в гардеробній парламенту, за історичними джерелами, використовували для зберігання зброї, зокрема й мечів, які не дозволялося приносити із собою під час дебатів у парламентській залі. Після процесу модернізації багатотисячових традицій учасники дебатів використовують такі стрічки для тримання парасолок.

Правило носіння сумок у парламентських залах, на думку деяких учасників дебатів, демонструє гендерну дискримінацію. Так, під час дебатів щодо питання рівності можливостей і заробітної плати комунікант М. Дочерті стверджує про нерівність чоловіків і жінок у питанні носіння сумок під час дебатів, оскільки жінкам, на відміну від чоловіків, носіння сумок дозволяється. Перформатив осуду *perpetuate*, використаний у фокусивному комунікативному ході, зазвичай, слугує для наголошення на пролонгації певної негативної ситуації, традиції (*to make something such as a bad situation, a belief, etc. continue for along time* [11]):

Even in this chamber we perpetuate stereotypes of gender. Honorable gentlemen are not allowed to bring a bag into the chamber, and yet honorable ladies are more than delighted to bring in a small handbag. That perpetuates stigma and gender stereotypes (HC Deb 1 July 2015 : Column 1542).

Проведення аналогії між проблемами повсякденного життя та правилами парламенту має на меті односторонньо підкреслити існування проблеми гендерної дискримінації в усіх сферах життя суспільства та переслідування власних інтересів, про що свідчать подальші дебати, які демонструють підвищене зацікавлення комуніканта у вирішенні питання на користь чоловіків, яким мають дозволити носити із собою сумки. Зокрема, інший учасник дебатів використовує підтримуючий комунікативний хід А, що є показником згоди з попереднім доповідачем, і продовжувальний комунікативний хід В, що далі розвиває обговорення проблеми та підвищує тональність дебатів, виступаючи у вигляді протидії традиціям парламенту. Водночас комунікант наголошує на інсценуванні акції протесту проти правил, кидаючи виклик традиціям принесення сумки до зали парламенту. Для підсилення сказаного в промові використано перформатив *stage* (a protest). Це дієслово в донорському домені ТЕАТР вживається на позначення процесу проведення театральних постановок і використовується в політичній сфері в метафоричному значенні для демонстрації постановочного характеру майбутньої дії:

A *As one of the few Members of the House who has a man bag, I will stage a protest with the honorable gentleman.*

B *We will both bring in our bags and see whether we are upbraided by the Chair and receive some sort of censure for doing so* (HC Deb 1 July 2015 : Column 1543).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Складна ієрархічна структура моделі проведення британських парламентських дебатів поглиблюється особливостями невербальних засобів, зокрема і специфікою зовнішнього вигляду й одягу комунікантів. Такі засоби вмотивовані багатотисячовою традицією та процедурністю цього інституційного типу дискурсу, проте в деяких випадках до моделі дискурсу дебатів підключається і неінституційний компонент, пов’язаний із модернізаційними процесами та прагненням до зацікавлення і залучення більшої кількості потенційних реципієнтів. Перспективою подальших досліджень є детальний аналіз інших невербальних характеристик, які формують політичний дискурс парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північній Ірландії.

Література:

1. Dijk T.A. van. Discourse Studies / T. A. van Dijk // A Multidisciplinary Introduction. – Vol. 2. – London : Sage, 1997. – P. 92–118.
2. Кибрик А. Дискурс // А. Кибрик, П. Паршин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki.
3. Fairclough N. Critical Discourse Analysis / N. Fairclough. – Boston : Addison Wesley, 1995. – 135 p.
4. Harvey M. Machiavelli's New Modes and Orders, A study of the Discourses on Livy / M. Harvey. – Chicago : University of Chicago. – 2001. – 150 p.
5. Андрианов М. Невербальная коммуникация / М. Андрианов // Невербальная коммуникация: психология и право : Институт общегуманитарных исследований. – Москва, 2017. – 117 с.
6. Социальная психология. Словарь / под ред. М. Кондратьева // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в 6-ти т. / ред.-сост. Л. Карпенко ; под общ. ред. А. Петровского. – М. : ПЕРСЭ, 2006. – 176 с.
7. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
8. Добрикова К. Невербальные коды в межкультурной коммуникации / К. Добрикова // Перевод и сопоставительная лингвистика. – Выпуск 11. – 2015. – С. 97–100.
9. Peers' Robes [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.edeandravenscroft.com/ceremonial-dress/peers-robes>.
10. What not to wear in Parliament [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bbc.com/news/uk-politics-33700928>.
11. Oxford Dictionaries [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://oxforddictionaries.com>.
12. The rich history of parliament [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.express.co.uk/news/politics/587532/Rich-history-Houses-of-Parliament>.

Анотація

**О. П'ЄЦУХ. ОДЯГ І ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД УЧАСНИКІВ
БРИТАНСЬКИХ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ**

Статтю присвячено розгляду невербальних характеристик учасників політичної комунікації під час проведення дебатів у парламенті Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Увага зосереджена на особливостях зовнішнього вигляду й одягу учасників дебатів, що становлять основу церемоніальності та традиційності процесу проведення парламентських дебатів. У статті проаналізовано офіційні протоколи засідань палати громад і палати лордів у період посттэтчеризму, які демонструють врегулювання випадків порушення норм і правил внутрішнього розпорядку.

Ключові слова: парламентські дебати, дискурс, невербальна комунікація, перформатив, комунікативний хід.

Аннотация

**О. ПЬЕЦУХ. ОДЕЖДА И ВНЕШНИЙ ВИД КАК КУЛЬТУРНЫЙ КОД
УЧАСТНИКОВ БРИТАНСКИХ ПАРЛАМЕНТСКИХ ДЕБАТОВ**

Статья посвящена рассмотрению невербальных характеристик участников политической коммуникации во время проведения дебатов в парламенте Соединенного Королевства Великобритании и Северной Ирландии. Внимание сосредоточено на особенностях внешнего вида и одежды участников дебатов, что составляет основу церемониальности и традиционности процесса проведения парламентских дебатов. В статье проанализированы официальные протоколы заседаний палаты общин и палаты лордов парламента Великобритании в период посттэтчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, дискурс, невербальная коммуникация, перформатив, коммуникативный ход.

Summary

O. PJETSUKH. CLOTHING AND APPEARANCE

AS A CULTURAL CODE OF THE UK PARLIAMENTARY DEBATES PARTICIPANTS

This article concentrates on the peculiarities of the nonverbal communication among the participants of the political discourse during the debates in the UK parliament. The analysis deals with the appearance and clothing of the communicants that form the basis of ceremonial character and traditionalism in the process of the parliamentary debates. This paper takes the official transcripts of the British parliament during the meetings of the UK House of Lords and the House of Commons in the post-Thatcher period.

Key words: parliamentary debates, discourse, nonverbal communication, performative, communicative move.